

Sõlg – seto naise maagiline ehe (Sõlg. Riitsaar, Evar. 2018. Sõlekiri)

Sõlg on seto ehete hulgas väga väärikal kohal, ilmselt on tal tähendus olla elu edasiandva – fertiilse ea, *Suurõ imä* tunnusmärk. Sõle sai noor naine pulmades ajal pärast esimest mehega veedetud ööd. Räägitakse, et ristiema pani korraks oma sõle mõrsja sõlele peale, nii nagu seto keeli öeldi, et *karas' sõlgõ* – väestas oma sõle väega mõrsja oma.

Sõle saamisest räägitakse mitut moodi, neid on teadaolevalt pärandatud emalt tütrele, kuid sõlg võis olla pärandatud ka pojanaisele või tellis kosilane oma mõrsjale.

Sõlg toodi pulmas kohale linaste käterättide sisse mähitult, vahel *sar'a* ehk sõela sees ja ristiema kinnitas selle aidas võõraste pilkude eest varjatult nooriku *hammõ* (särgi) ette. Sõlge olevat kantud varem niikaua kuni vanaemaks saamiseni. Siis tuli sõlg anda üle järgmisele põlvele. Muud ehted pärisid lapselapsed.

Sõlekandmisest on inimesed kõnelnud:

Seto naase kotsilõ om üteld ka, õt inne tedä kuulõ, ku näet. Ka tõisi hõimurahvidõ käest om tiidä', õt hõpõt peeti kaitsjas ja hoitjas ni ravijas. Hõpõköllin pidi kur'a' jou' kavvõmbahe kihotama. Noorik oll' peräst pulmõ ja inne edimädse latsõ sündü erilidse kaitsõ all, ollõv pidänü hulga ehtit nii päivä ku üüse kaalah hoitma. Perähpoolõ pidi naane õga päiv kandma vähembält ütte ehet – kaalakõrda vai ketikest. Puhtilõ minneh ehtit panda-i, ku sis õnnõ uurikett.

Sõlge ei panda hauda kaasa. Siiski, erand kinnitavat reeglit, olen kuulnud ühelt Setomaalt välja rännanud vanemate lapselt, et tema vanaema nõudis, et ta maetaks koos sõlega, et sõlg ei satuks ta miniate kätte.

Tänapäeval on sõlg väga suure au sees, kuid selle kandmise tavad on muutunud. Pulm kui paarimineku rituaal on harvaks jäänud. Sõlge hakkab noor naine kandma pärast abiellumist või pärast emaks saamist. Sõlge kannab piduliku seto rõiva juurde enamusi naisi east hoolimata. See on muutunud seto naise üheks sümboliks.

Sõlekandjad on kõnelnud:

Tiidjämbä' olõvat sõlgõ tarvitanu' ka ravitsõmisõ man. Tütre edimädseh mõsuviih hoiõti sõlgõ. Latsi, ka kodoeläjide praavtamisõs valõti vesi läbi sõlõsuu.

Mitmõ hengehäda parandamisõs hoiõti suursõlgõ rõnna pääl.

Arvata on, et palju teadmisi ja igivanu tavaid on täiesti unustamise radade peale läinud, jääb vaid loota, et uuema aja sõlekandjad need uuesti üles leiavad.

Seto vanemad ehted on tihti kulunud, seal on kraapimise jälgi. Olen kuulnud, et hõbedatolmu on kraabitud lätetesse ja ravitsemisvette. Laste ja loomade ravitsemiseks on valatud vett läbi suure sõle. Räägitakse, et kohati on lõigatud tütarlapse nabanõör läbi sõlel. Talsipühade ajal pandi pühade-eelsel õhtul ehted veega täidetud anumasse. Talsipühi laupäeva hommikul pesti hõbeveega silmi. Kui Soome-ugri kultuuripealinna 2015 avamisel Obinitsas talsipühade ajal panime Kauksi Ülle ja Hõrna Rieka ehted kaussi, et seal saaks kõik kokku tulnud muistse kombe järgi silmi pesta, tänas meid üks

elatanud memmeke, kes liigutatult meenutas, et kui tema laps oli, siis vanaema pani ka oma keed vette ja ta pesi selle veega silmi.

Hõimurahvastelt marilastelt on kuuldud, et naised ei käinud hõbedast rinnaehetega kirikus. Vanemad endise Helbi koori naised on rääkinud, et ka seto naised ei läinud sõlega kirikusse. Osa teateid kinnitab, et sõlega käis kirikus noorik – noor abielunaine kuni lapse sündimiseni. Sõlg kui fertiilsuse, emaduse, kandva ea sümbol oli aukohal pulmades, elu jätkumise põhisündmusel. Oli üks sündmus, kus ka neiud kandsid sõlge. See oli siis, kui nad mõrsja kaaskonnana käisid mõrsjaga koos pulmalisi kutsumas.

Ka seto leelotajad on kasutanud oma leelos vorme – *panni sõlõ sõudõmahe* või *sõna' võti sõlõ alt ...* Samuti on leelokoorid võtnud nime ehetest inspiratsiooni saades – *Helmekaala', Hõpõhelme'*.